

De vliegende water- en landtol te Ameide.

Bij het roeken naar gegevens over de geschiedenis van de soevereine staat „Het Land van Vianen en Ameide“ komt men af en toe voor een raadseltje te staan. Eén van die vraagstukjes is: wanneer en waarom heeft de soverein „de vliegende water- en landtol“ op en langs de Lek ingesteld?

Eeuwenlang is deze tol op gerette syden verpacht en werd geacht gevestigd te zijn te Ameide.

Hoe dat nu precies met zo'n vliegende tol zat, kunnen we uit een bewaard gebleven regeling gewaar worden. Ten einde ongeregeligheden te voorkomen, liet Simon Hendrik Adolf, graaf van der Lippe, het tolrecht op 13 juni 1721 nog eens extra omschrijven:

1° De watertol begint jaarlijks bij aanvang van 20 juni's nachts om 12 uur en eindigt eind 20 juli's nachts 12 uur, durende dus 31 dagen, waarnaar het regten (= oprichten) en vellen (= sluiten) van 't tolhuis met vorderen van tol precies gereguleert moet worden.

2° De landtol begint jaarlijks begin 15 juni's nachts 12 uur en „gaat uyt“ eind 15 juli's nachts 12 uur, durende 31 dagen.

3° De watertol strekt zich uit van beneden Kuitenburg bij de watersloot (???) tot bij Ammers boven dat

kruys boven Bergstoep. (.....?) (de jurisdictie van t Land van Ven A. ging niet verder dan Koekoeksveer!) (zie kaartje)

- 4° Wie zich hier in de toltijd tussen bevindt, is tol schuldig volgens de daarover gedrukte lijst. (wie o wie sovert die lijst te voor schijn?)
- 5° Van de goederen, die niet in de gedrukte lijst staan, betaalt men $\frac{1}{50}$ van de waarde aan tol.
- 6° „Alle schepen of schuyten in onse genoemde vrije heer-
 „leykheyt in der maand-tol noijt „verbrand-told“ (.....)
 „sijn den twintigsten penning van de waarde verschul-
 „digt voor tol.
 (dit art. is mij volmaakt onbegrijpelyk)
- 7° Van huisraad is niemand vrij voor tol.
- 8° De onvrije moet aan de tollenaar zeggen wat voor goederen hij aan boord heeft. Is er een fout opgegeven, dan verbeurt men de fout opgegeven goederen, die los van de goed opgegeven goederen liggen; anders verbeurt men alles;
 ligt de fout aan de koopman of facteur, dan zijn alleen de goederen verbeurd;
 ligt de fout bij de schipper, dan is het schip verbeurd.
- 9° De tolvrije personen moeten de tollenaar hun tolbrief tonen.

10. Een tolbrief geldt één jaar; daarna moet hij vernieuwd worden.
11. De tollenaar mag na de opgave van de sloop zijnde goederen een eed afvorderen.
12. Als de tollenaar fraude vermoedt, mag hij het pak naar zich toe trekken en openen; bij gebleken fraude volgt in "beslagname"; is de zaak zuiver, dan moet hij het pak weer sluiten.
13. Als een tolvrije foudeert, is hij voor immer van tolvrijdom uitgesloten.
14. Tolvrijheid verliezen ook: banqueroutiers, ballingen en diergelijke, die als "fugitive" (voortvluchtige) de vrijheid van enige stede of plaats aangenomen hebben; tenzij ze gerehabiliteerd zijn (in ere hersteld zijn)
15. Tolvrijheid verliest de buitenpoorter, die niet meer woont in de stede, waarvoor tolvrijheid geldt.
16. Factoors, herbergiers, waarden en makelaars van onvrije kooplieden zullen onder dekfel van poorters- of andere vrijheid niet tolvrij zijn t.o.v. de koopmanschappen, die ze voor zich zelf doen.
17. Als onvrij goed gemengd ligt met vrij goed, moet van alles tol betaald worden; ligt het apart, dan niet.

18 Goed, ontvangen door een „vrijman“ uit buitenland of onvrije plaatsen, is onderhevig aan tol; tenzij de vrijman of zijn dienaars het al ontvangen hadden; dan is het tot zijn fortuin.

19 Belediging van de tollenaar wordt gestraft met 5 jaar verban-
banning uit Stad en Land van Aemide en A.
meide.

Werd daarbij het openen van pak, kist, ton of baal belet, zo verbeurde men die; en de schipper 't schip; alle anderen zullen gestraft worden als „overbrake van sauegarde“ en naar gelegenheid van de misdaad.

20 De tollenaar mag terstond het in beslag genomene aan de meest biedende verkopen; de opbrengst, waarvan rekening gedaan moet worden, is ten bate van de Sou-
verin.

21 De tollenaar mag niet meer dan de voorgeschreven tol eisen.

22 Vrije zowel als onvrije schippers moeten de tol erkennen door op de bestemde plaats te Aemide aan te leggen en de lading te laten visiteren; daarna mogen ze pas doorvaren; marktschippers van Aemide en Tienhoven moeten eerst „vertollen“ vóór ze afvaren.

23 Geen tol verschuldigd zijn:

- 1 leden van ons (van der Lippe) of onzen bloede of verwantschaft;
 - 2 raden van de regering;
 - 3 raden van de Kamer van Justitie;
 - 4 inwoners van de steden Vianen en Ameide.
- Allen moeten echter laten visiteren.

24 De steenbakkers in het Land van Vianen en Ameide moeten oprecht aanbrenghen de steen, die ze aan onvrigen te sloop leveren. Ze mogen zich dan door de onvrige laten betalen tot vier tot grooten van vijf duysten yder groot van elke duysent steen.

25 Borgers van Utrecht blijven solvrijheid genieten,
zoals ze genoten sinds 1534.

Die van andere steden en plaatsen zullen ook de vredege possessie (= bezit) van vrijtol behouden, die ze sedert lang hadden.

26. Inwoners van de dorpen in het Land van Vianen en Ameide zullen geen solvrijdom genieten; tenzij ze kunnen aantonen, dat één van onze voorgangers hen vrijgesteld heeft, waarvan ze dan het bewijs moeten overleggen.
(die dorpen zijn Leemond, Hei-en Boecops, Meerkerk en Tienhoven)

27 Geschillen, tussen tollenaar en solverschuldigen, moeten gebracht worden voor drossaard en burgemeesteren van Ameide; die zullen trachten te accorderen; lukt dat niet, dan voor de Kamer van Justitie te Vianen.

28 De tollenaar kan de hulp invoeren van: de drossaard of zijn vervanger, justiciëren, officieren, deurwaarders, ge-
rechtsboden, dienders; ieder in zijn district.

Gedaan op Batestein 13 Juni 1721
H. v. Dortmont.

Dit solvoorschrift werd op 15 juni 1721 'smorgens om 11 uur vóór het Kiaanse stadhuis bekend gemaakt in tegenwoordig-
heid van de subst.-schout Wolffert Louis van der Waal en de
schepenen Kiliaan van Renselaar, Hendrik van Westervelt,
Christiaan van Oostrum en Jan Immendorf.

De secretaris Valentijn Michell had de verordening
ingeschreven.

Te Ameide geschiedde hetzelfde op dezelfde dag na het uitgaan
van de eerste kerktijd in tegenwoordigheid van schout Willem
Pieter van der Laken en de schepenen Jacob Groenervelt,
Adriaan Sool, Jan van Asem en Jan Moelé.
't Geschiedde vanaf het stadhuis.

Secretaris Gerard Byland schreef aldaar het een en
ander in.

Bode Capoen las die dag het hele geval vóór de kerk te
Tienhoven voor.

Binnen enkele dagen was er al een aanvulling op de sol-
regelen nodig. De tollenaar mocht voortaan geen sol heffen
van inwoners van stad en land van Kianen en A.
meide, die vee en paarden aan het verkampen
waren; ook niet van paarden, die gebruikt werden

bij werkzaamheden aan dijken, kaden, randpaden, wegen of wateringen. Op 19 juni werden deze regelen te Vianen om 11 uur voornoens vóór 't Vianse stadhuis omgeroepen overstaan van schout van der Waal en de schepenen Adriaan van Leent en Arnoldus Crinius; te Arneide op 20 juni t.o.v. het volle gerecht, uitgeroerd de schepenen Snellenberg en van Alem.

Het reglement zegt niet op welke weg de landtol gold. Vermoedelijk gold hij alleen op de Lekdijk, doch dan brengt bovenstaande omschrijving kaden, randpaden, wegen of wateringen ons weer aan het twifelen. Maar op de wegen waren al tollën, die steeds in werking waren!

Een andere vraag is: moesten de boeren vóór 1721 in die tolmaand bij 't verkampen van vee wél tol betalen?

Tot slot de historische vraag: wanneer is deze merkwaardige vliegende water- en landtol voor goed opgeheven??

TIKER W A A R L
EGE
NGE R A K
ER
t
T I C H T
De
De Slaap Werff
Lek
De
Scheid Kadens van Langerak en Tienhooven.
T
T
Scheid van Willige Jaarsveld. en
Het
Weg.
Koekoeks Veer
64
63
62
61
60
59
58
200
197
194
200
200
279
276
270
269
267
266
265
264
263
262
261
260
259
258
257
256
255
254
253
252
251
250
249
248
247
246
245
244
243
242
241
240
239
238
237
236
235
234
233
232
231
230
229
228
227
226
225
224
223
222
221
220
219
218
217
216
215
214
213
212
211
210
209
208
207
206
205
204
203
202
201
200
199
198
197
196
195
194
193
192
191
190
189
188
187
186
185
184
183
182
181
180
179
178
177
176
175
174
173
172
171
170
169
168
167
166
165
164
163
162
161
160
159
158
157
156
155
154
153
152
151
150
149
148
147
146
145
144
143
142
141
140
139
138
137
136
135
134
133
132
131
130
129
128
127
126
125
124
123
122
121
120
119
118
117
116
115
114
113
112
111
110
109
108
107
106
105
104
103
102
101
100
99
98
97
96
95
94
93
92
91
90
89
88
87
86
85
84
83
82
81
80
79
78
77
76
75
74
73
72
71
70
69
68
67
66
65
64
63
62
61
60
59
58
57
56
55
54
53
52
51
50
49
48
47
46
45
44
43
42
41
40
39
38
37
36
35
34
33
32
31
30
29
28
27
26
25
24
23
22
21
20
19
18
17
16
15
14
13
12
11
10
9
8
7
6
5
4
3
2
1

